

Kapitel 1

VAR JESUS ENS EN RIKTIG MÄNNISKA?

”Jag sa till alla mina kompisar att jultomten inte finns på riktigt, men det gör Jesus!”

När min femåring kom hem med den här nyheten hade hennes lärare redan (bekymrat) berättat för mig att hon hade instruerat de andra barnen att spela upp julberättelsen. ”Du är Maria. Du är Josef. Du är ängeln.” Jag slets mellan beundran för hennes framåtanda och fasa för jobbiga samtal med de andra föräldrarna.

För många barn är jultomten julens verkliga stjärna. Det handlar mest om julklapparna. Men det är också den där magiska känslan – föreställningen att någon med övernaturliga krafter kanske faktiskt lyssnar på dem. Amy Pond är inte det enda barn som har bett till jultomten.

Är det lika naivt att tro på Jesus? Många skulle bestämt svara ja. En undersökning från 2015 visade faktiskt att 40 procent av de vuxna i Storbritannien inte trodde att Jesus ens var en verklig person eller

var osäkra.¹ 22 procent trodde att han var en ”mytisk eller uppdiktad person”. Innan vi ser närmare på detaljerna kring Jesus födelse behöver vi alltså fråga om han över huvud taget har fötts.

Har Jesus verkligen funnits?

År 2012 skrev Bart Ehrman, expert på Nya testamentet, en bok om det här: *Did Jesus Exist? The Historical Argument for Jesus of Nazareth*. Ehrman tror inte på Gud. Han har i själva verket gjort sig en förmögenhet på att skriva böcker som ifrågasätter den historiska kristna tron. Samtidigt slår han fast: ”Sanningen är den att oavsett vad du tror om Jesus i övrigt så existerade han faktiskt.”² Han säger också att den här åsikten ”stöds av praktiskt taget alla experter i världen”.³ Att tro att Jesus vandrade här på jorden för två tusen år sedan är inte naivt – det är faktiskt snarare naivt att *inte* tro det.

Så vilka bevis gör att alla dessa experter menar att Jesus verkligen har funnits? De utförligaste källorna till Jesus liv finns i Bibeln. I den del som heter Nya testamentet hittar vi de fyra biografier av Matteus, Markus, Lukas och Johannes som kallas för ”evangelier”. Enligt Ehrman är evangelierna ”de äldsta och bästa källor vi har för att veta något om Jesus liv”. Han säger också att detta ”anser alla seriösa historiker med inriktning på antiken, från övertygade evangeliska kristna till hårdnackade ateister”.⁴

Vi ska se på en del av evangeliernas berättelser om Jesus födelse. Men även om vi helt bortser från evangelierna finns det också många antika dokument av icke-kristna författare som innehåller referenser till Jesus Kristus. De här små bitarna av information ges ofta i förbigående i skrifter som främst handlar om annat. Ändå kan vi utifrån dessa utombibliska källor pussla ihop det väsentligaste om Jesus liv och död.

En sådan hänvisning till Jesus finns i en text som skrevs av den judiske historikern Josefus omkring 93 e.Kr. Josefus berättar att 62 e.Kr. (omkring 30 år efter Jesus död) lät den judiske översteprästen stena (alltså avrätta) ”en man vid namn Jakob, bror till Jesus, som kallades Kristus, samt vissa andra”.⁵ Detta stämmer med det som står i Bibeln. Vid den här tiden i historien levde Guds folk (judarna) under romerskt förtryck. Men Gud hade lovat att sända en särskild Kung – ”Messias” (eller ”Kristus” på grekiska) – för att rädda dem. I evangelierna påstår Jesus att han är denne Kristus. I Nya testamentet sägs det också att Jakob är Jesus bror och en av fornkyrkans ledare.⁶ De judiska myndigheterna betraktade de kristna som villolärare, så det är rimligt att Jakob avrättades genom stening.

Vi finner ännu en referens till Jesus Kristus i ett tidigt dokument från 100-talet av den romerske historikern Cornelius Tacitus. Tacitus berättar

hur kejsare Nero skyllde den stora branden i Rom 64 e.Kr. på ”en grupp människor, hatade för sina laster, som folket kallade kristna”. Tacitus fortsätter med att förklara vilka dessa kristna var:

Kristus, upphovsmannen till detta namn,
avrättades genom prokurator Pontius
Pilatus under Tiberius styre. Den fördärvliga
vidskepelsen hejdades tillfälligt men bröt
ut på nytt, inte endast i Judeen, det ondas
ursprung, utan även i [Rom] där all världens
gräsligheter och skamligheter samlas och blir
populära.⁷

Tacitus var ingen beundrare av de kristna! Men hans redogörelse bekräftar evangeliernas berättelse, nämligen att Jesus, som kallades Kristus, avrättades under Tiberius regeringstid genom Pontius Pilatus, som var ståthållare i Judeen 26–36 e.Kr.

I början av 100-talet hade kristendomen blivit ett stort bekymmer för romarna. Plinius den yngre (romersk ståthållare i Turkiet omkring 109–111) bad i ett brev kejsaren om råd angående förföljelse av de kristna. Plinius krävde att människor som misstänktes vara kristna skulle tillbe romerska gudar, hylla en staty av kejsaren och förbanna Kristus. Han visste att sanna kristna inte skulle göra sådana saker. Några personer som bekände att de tidigare hade varit kristna sa att de hade brukat samlas tidigt på

morgonen en viss veckodag. Då hade de sjungit "en lovsång till Kristus som en gud".⁸ Till skillnad från majoriteten av sina religiösa samtida såg de kristna inte bara Jesus som en gud bland många att tillbe. De såg honom som den ende sanne Guden. Att tillbe Jesus betydde att inte tillbe någon annan.

För att få veta mer om den kristna tron torterade Plinius "två kvinnliga slavar som kallades diakonissor".⁹ Hans val representerade den typ av människor som fornkyrkan bestod av. Kristendomen verkar ha varit särskilt populär bland kvinnor och slavar. Den grekiske filosofen Celsus, verksam under 100-talet, sa faktiskt spydigt att de kristna "vill och kan endast övertyga de naiva, illa beryktade och enfaldiga, bara slavar, kvinnor och småbarn".¹⁰ Plinius är däremot tydlig med att kristendomens "smittsamma vidskepelse" hade spridit sig till människor "av alla åldrar, i alla samhällsklasser och av båda könen".¹¹

Dessa tre tidiga texter är utombibliska bevis för att Jesus, som sa sig vara Kristus, var en judisk ledare under det första århundradets tidigare del. Texterna bevisar också att han avrättades av romarna någon gång mellan 26 och 36 e.Kr. och att hans efterföljare därefter tillbad honom som Gud.

Nu säger du kanske: "Okej, jag fattar att Jesus var en verklig person som påstod att han var Kristus och avrättades av romarna. Men Bibeln vill att vi

ska tro mycket mer än så.” Du har rätt! Den unga Amy Pond ritade teckningar av sin ”trasiga Doktor” samtidigt som alla trodde att hon var ett offer för vanföreställningar. Att tro på julberättelsen innebär på ett liknande sätt att faktiskt *tro* på en del riktigt otroliga saker. Sådant som grekiska filosofer ansåg att bara obildade slavar, kvinnor och barn skulle köpa! I kapitel 3 kommer vi till en del av dessa saker.

Men allt som du kanske har hört om julen kommer inte från Bibeln. Med tiden har julen byggts ut så att vår folkliga fantasibild numera innehåller alla möjliga slags extra detaljer. Vi tänker att Jesus föddes mitt i den kalla vintern och att det snöade då. Och vi tror att en liten åsna, en vresig värdshusvärd, ett stall och en liten trumslagarpojke (*pa-ram-pa-pam-pam*) var inblandade. Inget av det här står i evangelierna. Men vad *står* det då i evangelierna?

Vad berättar evangelierna om julen?

I Matteus- och Lukasevangeliet möter vi Maria, en ung, judisk kvinna som levde i Judeen på 100-talet. Maria var trolovad (en juridiskt bindande form av förlovning) med en man som hette Josef. Men som Matteus lite förskönande uttrycker det: ”... innan de hade varit tillsammans visade det sig att hon var havande genom den helige Ande” (Matt 1:18*). Lukas berättar att Maria fick veta det här av en

*Det vill säga: Matteusevangeliet, kapitel 1, vers 18.

ängel som hette Gabriel. Gabriel sa att hon skulle ge sin son namnet Jesus och att han var den utlovade Kungen som skulle härska över Guds folk för evigt (Luk 1:26–38). Det är inte konstigt att Maria blev förvånad – både över ängeln och över hans budskap! Men hon trodde på det Gabriel sa och sjöng lite senare en av de mest fantastiska lovsångerna till Gud i hela Bibeln (Luk 1:46–55)!

Matteus återger berättelsen ur Josefs perspektiv. När han upptäckte att Maria var gravid trodde han att hon hade varit otrogen. Men då visade sig en ängel för honom i en dröm och berättade att det var Gud själv som var bebisens pappa. Ängeln sa till Josef att han skulle ge barnet namnet Jesus (det betyder ”Herren är frälsningen”) och förklarade: ”... för han ska frälsa sitt folk från deras synder” (Matt 1:21).

Det här är en överraskande vändning.

Det första århundradets judar väntade på någon som skulle rädda dem från romarna. Men ängelns ord tydde på att de hade ett större problem. I *Doktor Who* visade sig sprickan i Amys sovrumsvägg vara en spricka i själva universum – en spricka som angrep hennes familj, hennes stad och hennes värld. Och enligt Bibeln finns det också en spricka i vårt universum – en spricka som skiljer oss från Gud och från varandra. Det är en spricka som går rakt igenom varje människohjärta, en förfärlig spricka

som kallas synd. Ängeln sa att barnet hade kommit för att frälsa sitt folk *från deras synder*. Han var den som profeterna hade utlovat – ”Immanuel”, vilket betyder ”Gud med oss”. I Jesus gestalt kom Gud själv till jorden för att göra det möjligt för sitt folk att vara *tillsammans med* honom igen (Matt 1:22–23). Jesus uppdrag var att föra syndiga människor tillbaka in i Guds famn.

Till skillnad från *Star Wars*-karaktären Anakin Skywalker – som också föddes av en jungfru – föddes inte Jesus för länge sedan i en galax långt, långt borta. Evangelisterna slår fast att han föddes vid en bestämd tid, på en bestämd plats. Det här är ingen mytologisk berättelse. Men det är samtidigt inte helt okomplicerat att fastställa den exakta tidpunkten. Både Matteus och Lukas talar om att Jesus föddes på kung Herodes tid, och Herodes dog 4 f.Kr. Men Lukas hävdar också att när Maria var gravid blev Josef tvungen att bege sig till sin hemstad, Betlehem. Han skulle registreras där vid ”den första skattskrivningen, och den hölls när Quirinius styrde i Syrien” (Luk 2:2). Utifrån den judiske historikern Josefus skrifter daterar många forskare skattskrivningen under Quirinius till 6 e.Kr. – ungefär 10 år efter Herodes död. Vissa kritiker säger att det här betyder att vi inte kan tro på evangelierna som historiska dokument. Det var viktigt att Jesus föddes i Betlehem eftersom urtypen för Israels kung

– kung David – också hade fötts där. Alltså, menar man, måste Lukas ha hittat på skattskrivningen för att få Josef och Maria att resa till Betlehem när Jesus skulle födas.

Men det är inte riktigt så enkelt. Evangelierna hävdar sig nämligen mycket väl enligt alla etablerade sätt att pröva trovärdigheten hos historiska dokument. Vi ska se mer på detta i nästa kapitel, men för att vara antika historiska skrifter skrevs evangelierna mycket kort tid efter de händelser som de beskriver. När det gäller evangelierna är också bevisen i form av bevarade manuskript ovanligt bra jämfört med andra dokument som vi anser vara historiska.¹² Dessutom visar evangeliernas författare prov på anmärkningsvärt djup kunskap om Jesus samtid och om det område där han levde.¹³ Experterna har föreslagit olika möjligheter för att lösa den synbara motsättningen mellan Lukas och Josefus berättelser om skattskrivningen. En lösning är att Lukas hade rätt och att Josefus inte kände till en tidigare skattskrivning.¹⁴ Och anta att Lukas ville hitta på en anledning för Maria och Josef att resa till Betlehem vid födelsen. Vid närmare eftertanke skulle han ha kunnat påstå något mycket enklare än en skattskrivning – till exempel att Josefs favoritmorbror bjöd dit dem! Vi kan alltså inte rimligtvis förkasta Lukasevangeliet enbart på grund av det här problemet.

När Maria och Josef väl kom fram till Betlehem gick de inte till det finaste hotellet i staden, vilket hade varit passande för en kungs födelse. Lukas säger att ”det inte fanns plats för dem i gästrummet”, så det slutade med att Jesus fick sova i en krubba, djurens matho (Luk 2:7). Det här betyder inte nödvändigtvis att han föddes i ett stall. Det var inte ovanligt att det fanns krubbor inne i husen i byarna på den tiden. Men detaljen om krubban visar att Jesus inte föddes i välstånd och under privilegierade förhållanden – tvärtom. Lukas berättar också att en ängel visade sig för några herdar i trakten (människor med lågt anseende i den kulturen). Ängeln berättade att Messias var född och talade om var de kunde hitta honom – i den förut nämnda krubban (Luk 2:8–20).

Matteus presenterar mer imponerande besökare. Vise män från Östern hade letts av en stjärna till Jerusalem. Något odiplomatiskt frågade de kung Herodes, som vid det tillfället var romersk lydkung över judarna: ”Var är judarnas nyfödde kung? Vi har sett hans stjärna gå upp och har kommit för att tillbe honom” (Matt 2:2). Herodes blev förskräckt och frågade de ledande judiska teologerna var Messias skulle födas. ”I Betlehem”, svarade de. Alltså skickade Herodes iväg de vise männen för att leta upp Jesus och sa att han också ville tillbe honom. (Men Herodes ville egentligen döda Jesus – han var väldigt nöjd med judarnas befintlige kung och därmed

basta!) Stjärnan gick före de vise männen ”tills den stannade över platsen där barnet var” (Matt 2:9). När de fann Jesus föll de ner och tillbad honom och gav honom gåvor: guld, rökelse och myrra (Matt 2:11). De tre gåvorna ledde till den senare jultraditionen att kalla de vise männen för ”tre kungar”. Men så står det inte i Bibeln. Däremot antyder Matteus att stjärnskådarna inte var judar. Jesus hade inte bara kommit till det judiska folket – från första början tillbads han av främlingar.

Det är något mycket rörande med den här berättelsen om ett gudomligt barn som tillkännages av änglar och ligger i en krubba. Ett barn som hatas av härskarna, men tillbeds av både rika och fattiga, judar och främlingar, lärda stjärnskådare och obildade herdar. Det är en underbar julberättelse för barn – om man bara slutar innan Herodes låter döda alla pojkar under två år i området! Men det är också en historiskt förankrad berättelse.

Så fast min dotter bara var fem år var hon inte naiv när hon sa till sina kompisar att jultomten inte finns på riktigt, men det gör Jesus. Även om vi räknar bort evangelierna som bevis var Jesus tveklöst en verklig historisk person. Hans födelse, liv, död och påstådda uppståndelse har onekligen förändrat världen.